

УДК 78.083

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-8-9>**Катерина ОНИЩЕНКО,***orcid.org/0000-0002-2546-2354*

кандидат мистецтвознавства,

заступник завідувача кафедри мистецьких дисциплін

КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

(Ужгород, Україна) *kat.onyshchenko16@nuos.pro***Валентина ЗЕЛІНКА,***orcid.org/0000-0002-8134-992X*

заслужений працівник культури України,

викладач кафедри мистецьких дисциплін

КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

(Ужгород, Україна) *v.zelinka6493-5@unesp.co.uk***Катерина КУПРІЙ,***orcid.org/0000-0003-4139-8185*

викладач кафедри мистецьких дисциплін

КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

(Ужгород, Україна) *k.kuprii@uoel.uk*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ З РОЗВАЖАЛЬНОЮ ІНДУСТРІЄЮ

У цьому науковому дослідженні висвітлюються питання сучасних тенденцій розвитку української професійної музики в контексті взаємодії з розважальною індустрією. Українська професійна музика останнім часом переживає стрімкий розвиток саме в аспекті взаємодії з індустрією масових розваг, що набуває поширення в епоху сучасного розвитку цифрових комунікацій і новітніх технічних засобів. Дослідження сучасних тенденцій розвитку української професійної музики саме в контексті взаємодії з розважальною індустрією відповідає потребам сьогодення й відкриває широкі перспективи для вивчення різних можливостей розвитку української музичної культури на сучасному етапі, що має значення для опанування сучасної української культури загалом.

Актуальність заявленої тематики дослідження зумовлюється необхідністю вивчення та розуміння головних тенденцій розвитку української професійної музики в сучасних умовах та встановлення основних стандартів масової культури в контексті характерних виявів взаємодії різних пісенних культур. Індустрія масових розваг має тенденцію до запозичення типових рис пісенних культур в аспекті їхньої подальшої взаємодії та створення необхідних умов щодо їхнього взаємного збагачення та впливу на свідомість слухачів.

Методологія цього наукового дослідження в основі має системний підхід до розгляду широкого кола питань, які винесено в його тематику, й аналітичне дослідження процесів, які мають місце в контексті взаємодії української професійної музичної культури з індустрією масових розваг. Основними результатами, отриманими під час наукового дослідження, слід вважати визначення головних аспектів взаємодії та взаємного впливу сучасної української професійної музики та існуючої індустрії розваг, а також підкреслення величезної ролі сучасної української музики у культурному житті країни.

Перспективи подальших наукових досліджень у визначеному напрямі полягають у можливості виділення основних тенденцій розвитку української професійної музики в її взаємодії з індустрією сучасних масових розваг та в окресленні головних напрямів подальшого розвитку української професійної музики в сучасних умовах. Прикладна цінність цього наукового дослідження полягає у можливості застосування на практиці його результатів з метою отримання якісного інструменту оцінювання сучасних тенденцій розвитку української професійної музики в контексті взаємодії з розважальною індустрією у подальшому.

Ключові слова: українська професійна музика, індустрія розваг, музична культура, українська національна музика, культурне взаємозбагачення, масова культура.

Kateryna ONYSHCHENKO,*orcid.org/0000-0002-2546-2354*

Candidate of Art History,

Head of the Department of Artistic Disciplines

Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"

by Transcarpathian Regional Council

(Uzhhorod, Ukraine) *kat.onyshchenko16@nuos.pro*

Valentyna ZELINKA,
orcid.org/0000-0002-8134-992X
Honored Worker of Ukraine Culture,
Lecturer at the Department of Artistic Disciplines
Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"
by Transcarpathian Regional Council
(Uzhhorod, Ukraine) v.zelinka6493-5@unesp.co.uk

Kateryna KUPRII,
orcid.org/0000-0003-4139-8185
Lecturer at the Department of Artistic Disciplines
Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"
by Transcarpathian Regional Council
(Uzhhorod, Ukraine) k.kyprii@uoel.uk

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN PROFESSIONAL MUSIC IN THE CONTEXT OF INTERACTION WITH THE ENTERTAINMENT INDUSTRY

This research covers issues of current trends in the development of Ukrainian professional music in the context of interaction with the entertainment industry. Ukrainian professional music has recently undergone rapid development in the context of interaction with the entertainment industry, which is becoming widespread in the era of the modern development of digital communications and the latest technology. The study of modern trends in Ukrainian professional music in the context of interaction with the entertainment industry meets the needs of today and opens wide prospects for studying various opportunities for the development of Ukrainian music culture at the present stage, which is important in the context of studying modern Ukrainian culture.

The relevance of the stated research topic is due to the necessity to study and understand the main trends in Ukrainian professional music in modern conditions and establish basic standards of mass culture in the context of the characteristic manifestations of the interaction of different song cultures. The entertainment industry tends to borrow the typical features of different song cultures in the context of their further interaction and create the necessary conditions for their mutual enrichment and influence on the minds of listeners.

The methodology of this research is based on a systematic approach to a wide range of issues raised in its subject matter and analytical study of the processes that take place in the context of the interaction of Ukrainian professional music culture with the mass entertainment industry. The main results obtained in this research should be the definition of the main aspects of interaction and mutual influence of modern Ukrainian professional music and the existing entertainment industry, as well as emphasising the huge role of modern Ukrainian music in the cultural life of the country.

Prospects for further research in a particular direction are the possibility of highlighting the main trends in Ukrainian professional music in its interaction with the industry of modern mass entertainment and outlining the main directions of further development of Ukrainian professional music in modern conditions. The applied value of this research is the possibility of applying its results in practice in order to obtain a quality tool for assessing current trends in Ukrainian professional music in the context of interaction with the entertainment industry in the future.

Key words: *Ukrainian professional music, entertainment industry, musical culture, Ukrainian national music, cultural enrichment, mass culture.*

Постановка проблеми. Українська професійна музика останніми десятиліттями стрімко розвивається в тісному зв'язку з індустрією масових розваг, що зумовлює деякі важливі риси їхньої взаємодії та взаємозбагачення. Так, спостерігається тенденція до масовізації усіх видів культури та мистецтва, яка насамперед пов'язана зі складним і багатоплановим періодом кінця ХХ – початку ХХІ ст., який характеризується різноманіттям, суперечливістю й неоднозначністю громадського життя. Відбувся переворот у свідомості людей, подальша переоцінка цінностей. Те, що тривалий час було під заборону, стало загальнодоступним (численні літературні твори, кінофільми, наукові

праці, історичні факти) (Лопатина, 2011: 29). У сучасному житті все суттєвішою стає проблема зустрічного руху музичних культурних традицій, що має місце в контексті їхньої взаємодії з індустрією масових розваг. Сучасні тенденції розвитку української професійної музики в контексті їхньої взаємодії з цією сферою мають у цьому контексті найважливіше значення.

Сучасна розважальна індустрія має тісний зв'язок із так званою масовою культурою – цим терміном у сфері сучасних гуманітарних наук визначається специфічний різновид духовного виробництва, яке має орієнтацію на «середнього» споживача й передбачає можливість широкого

тиражування оригінального створеного продукту (Гофман, 2008: 106–116).

Одним із типових різновидів масової культури є індустрія дозвілля, яка включає в себе масову художню культуру (пригодницька, фантастична та «бульварна» література, аналогічні «розважальні» жанри кіно, карикатура і комікси в образотворчому мистецтві, рок- і попмузиці, естрадна хореографія й сценографія, всілякі види індустрії, постановки різних шоу-програм). Головними орієнтирами шоу-бізнесу стали видовищність, яскравість і нав'язливість (Лопатина, 2011: 29). Одним із головних напрямів розважальної індустрії як вияву масової культури наразі є саме музика.

Стосовно розвитку української професійної музики слід зазначити, що стадія її найбільш активного розвитку в контексті взаємодії із розважальною індустрією припадає на кінець 1980-х років, коли в Україні починають організовувати музичні фестивалі, програми яких складають твори різних стилістичних відгалужень, на яких були представлені твори від класики до фактично авангарду. На цих фестивалях знайшли відображення новітні види мистецтва, такі як відеоінсталяції, інструментально-музичний театр, різні перформанси. Поширенню інформації про досягнення українських і зарубіжних художників в області сучасної музики сприяла серія концертів «Нова музика» (Київ, Харків). Картину розвитку української музики доповнюють авторські, ювілейні концерти композиторів, урочисті вечори, організацію яких здійснюють Центр музичної інформації Спілки композиторів України та її регіональні відділення.

У цьому контексті найсуттєвішим є визначення головних тенденцій розвитку української професійної музики, які мають суттєве значення саме в контексті взаємодії з індустрією масових розваг і повинні сприяти визначенню основних напрямів збагачення розважальної індустрії саме за рахунок українських музичних традицій. В контексті сучасних наукових дискусій щодо впливу масової музичної культури на сучасний інформаційний простір здебільшого висловлюються думки, що масова музична культура настільки заповонила весь культурний простір, що повністю витіснила музику академічного напрямку (Лопатина, 2011: 30). Тому дослідження різних аспектів взаємодії української професійної музики із розважальною індустрією має відповісти на безліч питань щодо впливу української музичної культури на культуру масову та особливостей взаємного збагачення двох вказаних різновидів культур.

Аналіз досліджень. Дослідження питань розвитку української професійної музики в кон-

тексті взаємодії з індустрією масових розваг має місце у дослідженнях авторів В. А. Ковалевського, Є. І. Лопатиної, А. Н. Прокоф'євої та інших. У своїх наукових дослідженнях вказані автори наголошують на необхідності ретельного вивчення різних аспектів взаємодії української професійної музики з індустрією масових розваг з точки зору збагачення масової музичної культури за рахунок музичної культури, що властива сучасній Україні, та подальшого взаємного розвитку двох вказаних культурних течій. Також сучасні дослідники вказують на важливість впливу українських музичних традицій на формування сучасної розважальної індустрії й доводять можливість якісного вивчення усіх аспектів, які мають суттєве значення в контексті розвитку української професійної музики у реаліях сьогодення та її впливу на формування сучасної масової культури.

Мета статті полягає у визначенні головних чинників, які мають значення з точки зору сучасних тенденцій розвитку української професійної музики та її якісної взаємодії з сучасною індустрією масових розваг.

Виклад основного матеріалу. Передісторія української професійної музики починається в Україні радянській у 1920-1930-х роках, коли вона спочатку базувалася здебільшого в Києві і Харкові. У великих українських містах починають відкриватися театри оперети, засновуються філармонії, молоді композитори вдаються до інструментальної творчості й стають біля витоків української музики. Першопрохідцем, великим центром, навколо якого почали гуртуватися молоді композитори, було Співтовариство імені Леонтовича (1923 рік). Його почесні члени: Лев Ревуцький – учитель композиції в Києві, автор симфоній і багатьох фортепіанних творів, Борис Лятошинський – професор київської та московської консерваторій, адепт сучасної на той час української музики. Разом вони буквально виховали плеяду композиторів. У ці роки також творили Віктор Косенко, Михайло Вериківський, Валентин Костенко, Гнат Хоткевич, Микола Фоменко, Кость Богуславський та інші.

Слід зазначити про величезний вплив засобів масової інформації у другій половині ХХ ст. на музичну культуру і культуру загалом. Бурхливий розвиток засобів масової інформації, що активно розпочався у другій половині ХХ ст., спричинив колосальне поширення й споживання інформації (наукової, політичної, економічної й художньої) за допомогою технічних комунікативних засобів. Вплив технічних засобів на культуру й мистецтво неоднозначний (Ковалевський, 2009: 109–119).

З одного боку, завдяки новим засобам комунікації люди отримали змогу вивчати багатоміжове надбання світової художньої культури. Показовим є використання мережі Інтернет для розширення кругозору користувачами різного віку і професій. Відвідувачі інтернет-сайтів мають можливість «прогулюватися» віртуальними музеями і виставками, ставати читачами віртуальних бібліотек. Наразі інтернет – це універсальний засіб масового поширення аудіопродукції включно з академічною музикою (Лопатина, 2011: 30). Усе це має величезне значення з точки зору розвитку української професійної музики в контексті взаємодії з індустрією масових розваг взагалі та у другій половині ХХ ст. зокрема.

Сучасна українська художня та музична культура, які розвиваються в умовах нової інформаційної цивілізації, вирізняються множинністю, різноспрямованістю, автентичністю різних художніх тенденцій, що потребують вивчення й осмислення. Існує значна кількість дослідницьких робіт, присвячених різним аспектам становлення і розвитку класичних жанрів музичного мистецтва, діяльності видатних виконавців і педагогів у сфері академічного музичного мистецтва та освіти. Однак протягом всієї історії художньої культури поряд із класичними зразками існують значні пласти музичної культури, що також вимагають серйозного аналізу. Це так звана «розважальна музика», яка існувала в усі часи і вміла поєднувати історичні риси національних культур і «оперативну мінливість моди».

До «розважальної музики» прийнято зараховувати мистецтво естради, хоча воно далеко не завжди несе в собі подібну функцію. Саме поняття «поп-музика» (яке означає популярну музику) несе в собі якийсь негативний сенс, звідси народження терміну «попса», який однаково зневажається як музикантами класичного напрямку, так і джазовими або рок-музикантами. Якщо за мистецтвом естради, що збирає величезні аудиторії, стоїмо ми самі або ж значна кількість наших сучасників, то чи варто зарозуміло відвертатися від нього, оперуючи поняттями «високих» і «низьких» жанрів у музичному мистецтві? Слід визнати, що антитеза «високих» і «низьких» жанрів пронизує весь історичний хід розвитку не лише музики, а й мистецтва взагалі (Кіряно, 2008: 208). У цьому контексті варто зазначити, що українська професійна музика займає неабияке місце в сучасній розважальній індустрії, якщо взяти до уваги величезну кількість українських виконавців на сучасній естрадній сцені.

Формування професійної музики в Україні є складним і неоднозначним процесом. Це зумов-

лювалося протистоянням професійного музичного мистецтва, коріння якого формувалося, починаючи з музичних традицій християнської церкви, та народного, яке походило з язичницької Русі. Тому в контексті взаємодії української професійної музики із сучасною індустрією розваг слід зацентувати увагу на таких аспектах: 1) використання традицій створення народних мелодій під час складання репертуару сучасних естрадних пісенних виконавців; 2) застосування елементів народного танцю під час виконання номерів естрадних артистів; 3) впровадження традицій використання народних костюмів у розважальних і шоу-програмах. Це лише основні аспекти, які стосуються використання елементів народного музичного мистецтва під час підготовки розважальних програм, що складають основу сучасної індустрії розваг. Взагалі аспектів взаємодії української професійної музики із розважальною індустрією набагато більше, чимало з них виходять далеко за рамки лише естрадного жанру (Брейтбург, 2018: 106–111).

Сучасна музична культура як сфера художніх практик є однією з найбільш медіатизованих галузей художньої діяльності. Українська професійна музика охоплює всі сфери життєдіяльності людини, формує особливе культурне, мовне й інформаційне середовище, супроводжує сучасну людину майже безперервно. Це твердження стосується не тільки професійних виконавців. Музика звучить по радію й із телеприймачів, аудіо- та відео-систем під час сімейного відпочинку, перебування людини в транспорті, торговельних закладах. Сучасні технології дозволяють пересічному громадянину в будь-який момент і в будь-якому місці, надягнувши навушники, заглушити навколишні звуки музикою.

Бажання слухати конкретного виконавця або певний музичний твір задовольняється функціонуванням різних торгових точок, що спеціалізуються на записі музики на аудіо- та відеоносії. Наразі цю процедуру може здійснити будь-який охочий завдяки мережі Інтернет (Прокоф'єва, 2013: 256). Тому завдяки сучасним засобам запису та розповсюдження зображення й звуку в сучасному житті має місце формування особливої аудіовізуальної культури, специфіка якої полягає у високій інформаційній ємності, легкості й переконливості образного сприйняття, домінуванні репродуктивних можливостей над продуктивними, швидкості й широті трансляції й тиражування. Це відкриває нові, небачені раніше можливості розвитку української професійної музики в контексті сучасних тенденцій технічного прогресу

та взаємодії з індустрією розваг, яка багато в чому базується саме на нових технічних можливостях.

Нинішня система українського шоу-бізнесу відображає стан, тенденції і перспективи розвитку естрадної музики, які тануть реальними за умови усвідомлення соціально-культурної значущості популярного мистецтва та розвинутого почуття відповідальності у діячів масової культури (Долоза, 2018: 232–234). Лише справді творчо мисляча особистість, яка синтезує в собі різні організаційні та комунікативні форми, спеціальні музично-виконавські та соціально-психологічні знання, практичні навички та вміння, професійні компетенції, що дозволяють досягти значних висот у цій галузі діяльності, здатна відповісти усім вимогам, які висувуються до естрадної музики.

Сучасні тенденції розвитку української професійної музики в контексті взаємодії з розважальною індустрією полягають й у формуванні особливого ставлення з боку споживача до продуктів сучасної масової культури й новітніх тенденцій у сучасній музичній галузі та їхнього адекватного сприйняття.

Необхідно зазначити, що сучасна українська професійна музика має тісну взаємодію із сучасною розважальною індустрією, що відображається у сучасній естраді, на телебаченні та в радіоэфірі. Тенденції розвитку української професійної музики в контексті подальшої взаємодії із розважальною індустрією мають суттєве поширення в напрямі вдосконалення технічних засобів організації сценічних виступів та аудіо-записів. У цьому контексті правомірно стверджувати, що сучасна масова культура тісно пов'язана із засобами масової комунікації, які й визначають її природу тиражованої універсальності як сутнісну, специфічну якість.

Протягом усього ХХ ст., тобто саме того періоду, коли мав місце активний розвиток «масової культури», виникнення її нових форм і жанрів, ЗМІ та ЗМК виступали не лише носіями такого типу культури, найбільшими джерелами продукції масового культурного виробництва, але й явищем масової культури, складаючи в організаційній структурі її індустрії досить різноманітний сектор (Ільченко, 2009: 151). Тому закономірно, що поняття масової культури, української професійної музики та сучасної розважальної індустрії тісно пов'язані одне з одним і мають тісну взаємодію у контексті взаємного розвитку і взаємозбагачення.

Висновки. Сучасна українська професійна музика має тісний зв'язок із масовою культурою,

виступаючи одним із її складників та існуючою розважальною індустрією. Нинішня українська професійна музика тісно взаємодіє із індустрією розваг як на рівні естрадного мистецтва, так і в різних аспектах сучасних розважальних сценічних жанрів. Сучасна масова культура, одним із яскравих виявів якої є українська професійна музика, повинна відповідати запитам мільйонів простих людей, які живуть у суто матеріальному, фізичному світі, в якому духовні цінності не більше ніж абстракція, цінність особистості досить сумнівна, а цінність знання лише в його конкретному додатку до практики життя.

Тому, вочевидь, подальший розвиток української музичної естради має спиратися на аналіз та узагальнення попереднього творчого досвіду й успадкованих композиторських і виконавських традицій, що має безпосереднє значення в контексті формування якісної взаємодії української музики та сучасної розважальної індустрії. Нинішні реалії соціально-культурного життя такі, що змістовний і професійний складники української професійної музики у жанрах сучасної естради й народної музики повинні ґрунтуватися як на традиційних художньо-естетичних уявленнях, так і на пошуку нових поглядів на мистецтво, відповідних сучасним віянням, тенденціям і духовним потребам суспільства.

Активізація музично-виконавського процесу неминуче призведе до виявлення небачених раніше горизонтів художньо-творчого простору, орієнтиром в освоєнні якого може бути лише свідомість кожного діяння людини на землі. Щоб домогтися якісного розвитку у сфері сучасної професійної музики, слід замислитися над тим не «як» займатися творчістю, а «навіщо» писати й виконувати музику на сцені, особливо у контексті її впливу на глядачів, що має місце у різних виявах розважальної індустрії.

Оновлення парадигми естрадного мистецтва, безсумнівно, зробить сучасну популярну музику найважливішим феноменом соціально-культурного життя країни. Однак для успішного вирішення сумісних завдань, які нині постають перед українською професійною музикою й нинішньою розважальною індустрією, потрібно якісне окреслення широкого кола питань щодо орієнтації на створення для слухачів якісного творчого «продукту» та несення артистами високої соціально-культурної, виховної та просвітницької місії. Тому необхідно відродити деякі національні музичні традиції, які забезпечили стабільний еволюційний розвиток академічної та класичної професійної української музики.

Для якісного підвищення загального рівня вітчизняної професійної музики, створення належних умов щодо регулювання процесу формування в українського суспільства гарного музично-естетичного смаку та розширення художніх уявлень відповідно до соціально-культурних потреб і вироблених в галузі сучасного музичного розважального мистецтва цінностей необхідна велика планомірна та цілеспрямована робота спільноти музикантів, педагогів, учених. При цьому вони мають бути ерудованими, з широким світоглядом, володіти усім арсеналом вокальних виразних засобів і виконавською майстерністю. Нині музичні кадри україні необхідні вітчизняній музичній культурі в контексті її тісної взаємодії з культурою масовою, що має прямий стосунок о індустрії розваг (Андрущенко, 2016: 94–100).

З огляду на важливе місце, яке займає українська професійна музика у житті сучасного суспільства, слід підкреслити величезне значення вибору правильного шляху її якісної взаємодії з сучасною сферою масових розваг. Музика вза-

галі й українська професійна музика зокрема виступають невід’ємною частиною розважальної галузі й суттєво впливають на громадську свідомість. Сучасні діячі масової культури повинні володіти художнім смаком й орієнтуватися у своїй композиторській і виконавській творчості на естетичні принципи справжнього професійного мистецтва.

Сучасні українські музичні діячі повинні усвідомлювати й брати на себе соціально-культурну відповідальність у власній роботі і прагнути не стільки фінансового успіху, скільки реалізації вищого призначення мистецтва, яке неминуче приведе їх до любові й популярності серед слухачів. Саме у цьому контексті слід розглядати подальший розвиток взаємодії української професійної музики й сучасної індустрії розваг, що має підкреслити зростання якості сучасного українського музичного мистецтва та визначити головні тенденції подальшого розвитку української професійної музики в контексті взаємодії із сучасною розважальною індустрією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко Є. Ю. Мюзикл у вітчизняній музичній науці: термінологічні «Опозиції» 1970-х років. *Південно-Російський музичний альманах*. 2016. № 2. С. 94–100.
2. Брейтбург В. В. Отечественный эстрадный мюзикл в контексте бытования массовых жанров: к постановке проблемы. *Manuskript*. 2018. № 8(94). С. 106–111.
3. Гофман М. Культура масам. *Аналитика культурологии*. 2008. № 5. С. 106–116.
4. Долоза А. В. Эстрадная музыка как важнейший феномен социально-культурной жизни. *Мир науки, культуры, образования*. 2018. № 3(70). С. 232–234.
5. Ильченко С. С. Артефакты «Массовой культуры» как базисная единица современного телевидения. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Язык и литература*. 2009. № 9. С. 151–158.
6. Киряхно Н. И. Искусство эстрады в формировании художественного пространства современной культуры. *Вестник Московского государственного университета культуры и искусств*. 2008. № 5. С. 208–210.
7. Ковалевський В. А. Сучасний стан і тенденції розвитку медіасфери України. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5. С. 109–119.
8. Лопатина Е. И. К проблеме встречного движения массовой культуры и академической музыки в условиях современности. *Вестник Томского государственного университета. Культурология и искусствоведение*. 2011. № 4. С. 29–34.
9. Прокофьева А. Н. Музыкальные практики в дискурсе современной городской культуры: аксиологический аспект. *NOMOTHETIKA: Философия. Социология. Право*. 2013. № 20(139). С. 252–259.

REFERENCES

1. Andrushchenko Ye. Yu. Myuzykl u vitchyznyaniy muzychniy nautsi: terminolohichni "Opozytisyi" 1970-kh rokiv [Musical in domestic music science: terminological "Oppositions" of the 1970s]. *Pivdenno-Rosiysskyy muzychnyy almanakh*, 2016, № 2, p. 94–100 [in Ukrainian].
2. Breytburh V. V. Otechestvennyy estradnyy myuzikl v kontekste bytovaniya massovykh zhanrov: k postanovke problemy [Domestic pop musical in the context of the existence of mass genres: to the problem]. *Manuskript*, 2018, Nr 8(94), p. 106–111 [in Russian].
3. Dolozha A. V. Estradnaya muzyka kak vazhneyshiy fenomen sotsialno-kulturnoy zhizni [Pop music as the most important phenomenon of socio-cultural life]. *Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya*, 2018, № 3(70), p. 232–234 [in Russian].
4. Hofman M. Kultura masam [Culture to the masses]. *Analitika kulturologii*, 2008, № 5, p. 106–116 [in Russian].
5. Ilchenko S. S. Artefakty "Massovoy kul'tury" kak bazisnaya yedinita sovremennogo televeshchaniya [Artifacts of "Mass Culture" as a basic unit of modern television]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Yazyk i literatura*, 2009, № 9, p. 151–158 [in Russian].
6. Kiryakhno N. I. Iskusstvo estrady v formirovaniy khudozhestvennogo prostranstva sovremennoy kul'tury [The art of pop in the formation of the artistic space of modern culture]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta kul'tury i iskusstv*, 2008, № 5, p. 208–210 [in Russian].

7. Kovalevskyy V. A. Suchasnyy stan ta tendentsiyi rozvytku mediasfery Ukrayiny. Politychnyy menedzhment [The current state and trends in the development of the media sphere in Ukraine]. *Politychnyy menedzhment*, 2009, № 5, p. 109–119 [in Ukrainian].

8. Lopatina E. I. K probleme vstrechnogo dvizheniya massovoy kultury i akademicheskoy muzyki v usloviyakh sovremenosti [To the problem of the counter movement of mass culture and academic music in modern conditions]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Kul'turologiya i iskusstvovedeniye*, 2011, № 4, p. 29–34 [in Russian].

9. Prokofyeva A. N. Muzykalnyye praktiki v diskurse sovremennoy gorodskoy kul'tury: aksiologicheskyy aspekt [Musical practices in the discourse of modern urban culture: axiological aspect]. *NOMOTHETIKA: Filosofiya. Sotsiologiya. Pravo*, 2013, № 20(139), p. 252–259 [in Russian].